Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2023–2024

Jaarverslag en Slotwet van het Klimaatfonds 2023

Nr. **JAARVERSLAG VAN HET KLIMAATFONDS**

Ontvangen 12 april 2024

INHOUDSOPGAVE

Gerealiseerde uitgaven en ontvangsten 3

A. Algemeen 4

1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening 4
Dechargeverlening door de Tweede Kamer 7
Dechargeverlening door de Eerste Kamer 7

2. Leeswijzer 8

B. Beleidsverslag 11

3. Beleidsartikelen 11
3.1 Beleidsartikel 1 Kernenergie 11
3.2 Beleidsartikel 2 CO2- vrije gascentrales 14
3.3 Beleidsartikel 3 Energie-infrastructuur 16
3.4 Beleidsartikel 4 Vroege fase opschaling 18
3.5 Beleidsartikel 5 Verduurzaming Industrie 20
3.6 Beleidsartikel Verduurzaming van de gebouwde omgeving 22
3.7 Onverdeeld 24

C. Jaarrekening 26

4. Verantwoordingsstaat 26

D. Bijlagen 27

Bijlage 1: Overzicht Klimaatfonds realisatie en onderuitputting 2023 27

Bijlage 2: Moties en toezeggingen 38

GEREALISEERDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

Figuur 1 Gerealiseerde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (x € 1 mln).

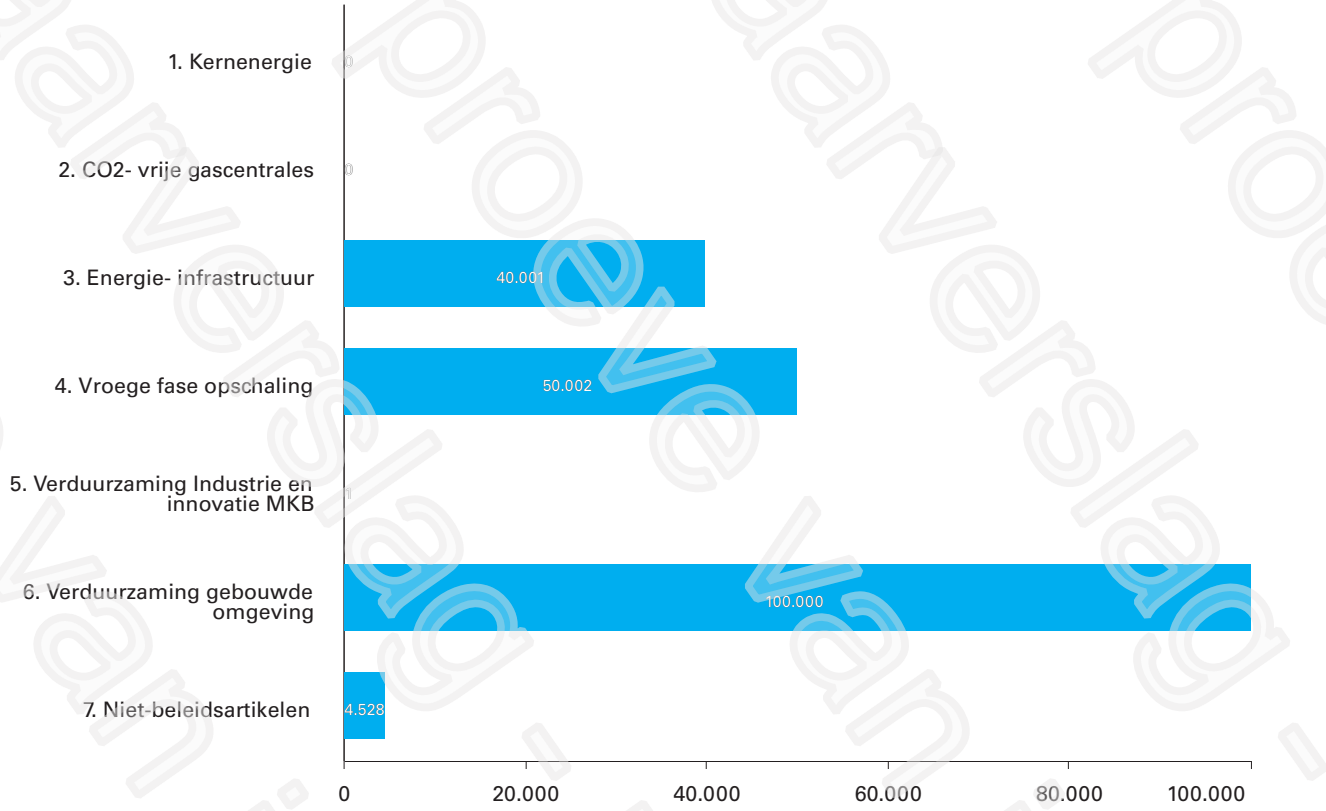

A. ALGEMEEN

1 1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening

Aan de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Vooruitlopend op de instelling van het Klimaatfonds heeft het kabinet in de proeve van begroting 2023 € 4,9 mld en in de proeve van begroting voor 2024 € 11,8 mld aan middelen overgeheveld van de aanvullende post van het ministerie van Financiën naar de betreffende departementale begrotingen. Hierbij is gewerkt volgens de uitgangspunten van het voorstel uit de instellingswet. Om de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal overzicht te bieden over de voortgang van het Klimaatfonds bied ik u een proeve van jaarverslag aan van het Klimaatfonds (XX) over het jaar 2023. Op 19 december 2023 heeft de Eerste Kamer ingestemd met de Tijdelijke wet Klimaatfonds. Dit betekent dat er vanaf Prinsjesdag 2024 een officiële begroting kan worden opgesteld (in plaats van een proeve) met bijbehorend jaarverslag.

Deze proeve van jaarverslag heeft nadrukkelijk geen formele status, behoeft geen instemming van uw Kamers, en dient uitsluitend om een beeld te geven van hoe het jaarverslag van het Klimaatfonds eruit kan zien. De in dit document opgenomen passages die vragen om handelingen (mijnerzijds, uwerzijds dan wel elders) zijn daarom zonder betekenis.

Onder verwijzing naar de artikelen 2.37 en 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Economische Zaken en Klimaat decharge te verlenen over het in het jaar 2023 gevoerde financiële beheer.

Voor de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening stelt de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 7.14 van de Comptabiliteitswet 2016 een rapport op. Dit rapport wordt op grond van artikel 7.15 van de Comptabiliteitswet 2016 door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Algemene Rekenkamer over:

1. het gevoerde begrotingsbeheer, financieel beheer, materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties van het Rijk;
2. de centrale administratie van de schatkist van het Rijk van het Ministerie van Financiën;
3. de financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
4. de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
5. de financiële verantwoordingsinformatie in het Financieel jaarverslag van het Rijk.

Bij het besluit tot dechargeverlening worden verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken betrokken:

1. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2023;
2. het voorstel van de slotwet dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
3. het rapport van de Algemene Rekenkamer over het onderzoek van de centrale administratie van de schatkist van het Rijk en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;

4. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer over de in het Financieel jaarverslag van het Rijk, over 2023 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten over 2023, alsmede over de saldibalans over 2023 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 7.14, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2016).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De Minister voor Klimaat en Energie,

R.A.A. Jetten

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot decharge-verlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

2. Leeswijzer

Deze leeswijzer bevat de volgende onderdelen:
1. Opbouw jaarverslag
2. Controlenormen financiële en niet-financiële gegevens
3. Ontwikkelingen Klimaatfonds in 2023

1. Opbouw jaarverslag

Dit jaarverslag bevat informatie over de maatregelen die voor 2023 aan alle departementen toegekend zijn en op de departementale begrotingen verantwoord worden.

De beleidsartikelen in dit jaarverslag hebben dezelfde opzet als de proeve van begroting 2024 en zijn conform de Rijksbegrotingsvoorschriften opgesteld (https://rbv.rijksfinancien.nl). Elk beleidsartikel bevat een paragraaf algemene doelstelling, de rol en verantwoordelijkheid van de minister voor Klimaat en Energie, de beleidwijzigingen, de tabel met de budgettaire gevolgen van beleid (hierna: budgettaire tabel) en de toelichting op de financiële instrumenten uit de budgettaire tabel.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. De budgettaire tabellen in de beleidsartikelen bevatten alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een vollediger beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023. Bijlage 2 bevat een overzicht van moties en toezeggingen.

2. Grondslagen voor de vastlegging en de waardering

De verslaggevingsregels en waarderingsgrondslagen die van toepassing zijn op de in dit jaarverslag opgenomen financiële overzichten zijn ontleend aan de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023. Voor de departementale begrotingsadministratie wordt het verplichtingenkasstelsel toegepast.

3. Ontwikkelingen Klimaatfonds in 2023

Het Klimaatfonds heeft als doel het financieren van additionele maatregelen die bijdragen aan het terugdringen van emissies van broeikasgassen tot de niveaus als bedoeld in artikel 2 van de Klimaatwet. Deze maatregelen richten zich op de overgang naar een klimaatneutrale energievoorziening, economie en samenleving, rekening houdend met een rechtvaardige klimaattransitie. Het Klimaatfonds voorziet in financiële middelen voor drie specifieke doelen die ook zijn opgenomen in de Tijdelijke wet Klimaatfonds:

– Een broeikasgas-neutrale energievoorziening in 2050;
– Het stimuleren van de implementatie van technieken voor energie-efficiëntie en het stimuleren van de toepassing van hernieuwbare energie en overige broeikasgas-reducerende en circulaire technieken en maatregelen in het bedrijfsleven;
– Het stimuleren van de toepassing van technieken voor energie-efficiëntie, van hernieuwbare energie en van koolstofvastlegging in de gebouwde omgeving.

Het Klimaatfonds bevat specifiek zes percelen, die gedefinieerd zijn als: Kernenergie, CO_2-vrije gascentrales, Energie-infrastructuur, Vroege fase opschaling, Verduurzaming industrie en innovatie mkb en Verduurzaming gebouwde omgeving.

Het Klimaatfonds bevatte conform het Coalitieakkoord «Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst» een bedrag van € 35 mld. Vooruitlopend op de instelling van het Klimaatfonds is er via de proeve van begroting 2023 en 2024 respectievelijk € 4,85 mld en € 11,81 mld toegekend vanuit het Klimaatfonds en € 0,8 mld aan het fonds toegevoegd. De bijdragen aan- en overhevelingen uit het Klimaatfonds tot nu toe zijn weergegeven in onderstaande tabel 'Totaal omvang Klimaatfonds'. Deze informatie treft u ook in hoofdstuk 2 van het Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024.

Tabel 1 Totaal omvang klimaatfonds (bedragen x € 1.000)

Totale omvang Klimaatfonds	
Beginstand Coalitieakkoord	35.000.000
Loon- en prijs bijstelling 2022	82.753
Loon- en prijs bijstelling 2023	1.867.024
Ophoging voorjaarsbesluitvorming Klimaat	807.500
Totaal Klimaatfonds	**37.757.277**
Overhevelingen Proeve van begroting 2023	– 4.853.350
Overhevelingen Proeve van begroting 2024	– 11.813.409
Restant voor MJP 2025 en verder	**21.090.518**
- Waarvan reserveringen voor 2025 en verder	– 15.336.832
- Waarvan nog niet bestemd	– 5.753.686

Er resteerde voor MJP 2025 en verder nog € 21,1 mld. Daarvan is € 15,3 mld gereserveerd voor specifieke maatregelen vanaf 2025, waarover op zijn vroegst in het voorjaar van 2024 definitief wordt besloten. Het vrij te besteden restant voor het MJP 2025 of verder is € 5,8 mld en valt grotendeels onder het perceel kernenergie. De uitvoeringskosten (€ 529 mln) zijn afgeroomd van het fonds en verliepen daardoor niet via het Meerjarenprogramma Klimaatfonds waardoor deze ook niet worden gemonitord.

Aangezien het Klimaatfonds is ingericht als een overhevelingsfonds, zijn de toegekende middelen overgeheveld naar de departementale begrotingen van de verantwoordelijke departementen. Bij de Miljoenen-nota 2024 is ook het definitieve Meerjarenprogramma 2024 van het Klimaatfonds gepresenteerd. Hierin is onder andere opgenomen welke maatregelen er zijn ingediend vanuit de zes percelen, hoe deze beoordeeld zijn en wat er uit de reflectie van onafhankelijke experts is gekomen. Dit biedt inzicht in de afwegingen die gemaakt zijn en geeft tevens een integraal overzicht van de investeringen die gedaan worden via de zes percelen.

Wet- en regelgeving
De Eerste Kamer heeft op 19 december 2023 ingestemd met de Tijdelijke wet Klimaatfonds. Hiermee is er een wettelijke grondslag voor het Klimaatfonds. In de wet is opgenomen dat het Klimaatfonds een overhevelingsfonds is van waaruit middelen kunnen worden overgeboekt naar departementale begrotingen. De tijdelijke wet biedt duidelijkheid over het doel van het fonds en de wijze waarop het beheer plaatsvindt. Tot slot is opgenomen dat

er onafhankelijk advies wordt ingewonnen bij de totstandkoming van het Meerjarenprogramma en dat er periodiek een evaluatie plaatsvindt over de doeltreffendheid van de wet.

In het Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2025 hoofdstuk financiële spelregels treft u de belangrijkste spelregels van het Klimaatfonds.

B. BELEIDSVERSLAG

3. Beleidsartikelen

3.1 Beleidsartikel 1 Kernenergie

A. Algemene doelstelling

Het eerste begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor kernenergie. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Het onderzoeken van het veilig en doelmatig verlengen van de levensduur van Borssele.
- Het voorbereiden van de bouw van twee nieuwe kerncentrales. Hierbij gaat het onder andere om:
  - Het bepalen van een voorkeurslocatie voor de twee nieuwe kerncentrales en het bepalen van de techniek die gebruikt zal worden. Onderdeel hiervan is ook het opstellen van een milieueffectrapportage.
  - Het uitwerken van een financieringsconstructie voor de wijze waarop de overheid kan bijdragen aan de bouw van de nieuwe centrales.
  - Het versterken van de nucleaire kennisinfrastructuur. Om als Nederland op een effectieve en veilige wijze nieuwe kerncentrales te bouwen, moet onze kennisinfrastructuur op orde zijn.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor kernenergie.

C. Beleidsconclusies

In 2023 zijn volgens planning (Kamerstuk 32 645, 116) de eerste stappen gezet voor de bedrijfsduurverlenging van de kerncentrale in Borssele en voor de bouw van twee nieuwe kerncentrales.

Dat betekent voor de bedrijfsduurverlenging van de bestaande centrale dat de MER-procedure voor de wijziging van de Kernenergiewet is gestart met de publicatie van de concept-NRD. Voor de technische haalbaarheidsstudies voor de nieuw te bouwen centrales zijn in december 2023 de eerste twee contracten getekend met technologieleveranciers KHNP en EDF. Naar verwachting wordt het contract met de derde partij (Westinghouse) begin 2024 getekend. Dat betekent dat de technische haalbaarheidsstudies begin 2024 van start gaan. Parallel daaraan loopt de marktconsultatie naar de financieringsconstructie, waarvoor de eerste constructieve gesprekken met de drie technologieleveranciers zijn gevoerd. Verder is een intensief participatie- en communicatietraject gestart, op basis van het gepubliceerde participatie- en communicatieplan.

Voor de nodige impuls in de nucleaire kennisinfrastructuur is – conform planning – een start gemaakt door kernenergie als afzonderlijke missie toe te voegen aan het Missiegedreven Topsectoren- en Innovatiebeleid.

Daarbinnen is het Meerjarig Missiegedreven Innovatieprogramma (MMIP) Kernenergie opgesteld, waarmee is gekozen voor een programmatische aanpak van essentiële investeringen in kennis en innovatie in het nucleaire domein met aandacht voor onderwijs, onderzoek en het bedrijfsleven, ook internationaal. Dit programma zal vanaf 2024 ten uitvoer worden gebracht.

De internationale context en ervaringen van andere landen zijn cruciaal om de opbouw van de nucleaire kennis en kunde in Nederland mogelijk te maken. Om de technische samenwerking op kernenergie en uitwisseling van kennis en expertise te stimuleren, worden (afzonderlijke) Memoranda of Understanding (MoU) met verschillende landen afgesloten. Eind 2023 is een MoU met Zuid-Korea ondertekend.

In 2023 is bovendien veel aandacht uitgegaan naar de Small Modular Reactors (SMRs), waarvan de ontwikkeling wereldwijd snel gaat. NRG heeft in opdracht van EZK een SMR-marktanalyse uitgevoerd. Ook in Nederland wordt door verschillende partijen (waaronder provincies en gemeenten) gekeken naar de mogelijkheden die deze SMRs bieden. Zij vragen daarbij ondersteuning vanuit het Rijk. Daarom heeft afgelopen periode een uitgebreide stakeholderanalyse plaatsgevonden, die de basis vormt voor de programma-aanpak die medio 2024 van start gaat.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel Kernenergie (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Uitgaven			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Tabel 3 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
waarvan garantieverplichtingen							
waarvan overige verplichtingen			0	0	0	0	0

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. Bovenstaande tabel bevat alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een volledig beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023.

E. Toelichting op de instrumenten

Aangezien er in 2023 middelen zijn overgeheveld naar verschillende departementen geeft onderstaande verdiepingstabel inzicht in deze overboekingen. Daarnaast vinden er ook kasschuiven plaats die hierna worden toegelicht.

Tabel 4 Verdiepingstabel artikel 1 Kernenergie (bedragen x € 1.000)	
	2023
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	–
Overhevelingen naar andere departementen	– 25.500
Ondersteuning ontwikkeling SMR's	*– 400*
Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales	*– 22.800*
Uitvoeringslasten	*– 2.300*
Technische verwerking	25.500
Kasschuif	*25.500*
Beschikbare middelen Jaarverslag 2023	0

Met het Meerjarenprogramma 2024 zijn vanuit Beleidsartikel kernenergie voor begrotingsjaar 2023 de maatregelen Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales, Uitvoeringslasten en Ondersteuning ontwikkeling Small Modular Reactors toegekend aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daarnaast vallen onder de post kasschuif eventuele technische verwerkingen die plaats hebben gevonden om de overboekingen naar andere departementen mogelijk te maken. Voor dit perceel was dat een kasschuif om middelen naar voren te halen. Zie bijlage 1 voor een toelichting per maatregel.

Conform de begrotingsregels vindt de verantwoording van deze uitgaven ook plaats in het jaarverslag van deze ministeries.

3.2 Beleidsartikel 2 CO2- vrije gascentrales

A. Algemene doelstelling

Het tweede begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor CO_2-vrije gascentrales. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

– Realisatie van voldoende omgebouwde gascentrales zodat bij passende beschikbaarheid van CO_2-vrije energiedragers zoals hernieuwbare waterstof ten minste 0,5 tot 2 Mton CO_2-reductie kan worden gerealiseerd.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor broeikasgas neutrale gascentrales.

C. Beleidsconclusies

Vanuit het Klimaatfonds zijn in 2023 geen middelen overgeheveld voor 2023.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 5 Budgettaire gevolgen van beleid artikel CO_2- vrije gascentrales (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Uitgaven			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Tabel 6 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
waarvan garantieverplichtingen							
waarvan overige verplichtingen			0	0	0	0	0

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. Bovenstaande tabel bevat alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een vollediger beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023.

E. Toelichting op de instrumenten

Vanuit Beleidsartikel CO_2-vrije gascentrales zijn geen middelen aan maatregelen toegekend in 2023.

3.3 Beleidsartikel 3 Energie-infrastructuur

A. Algemene doelstelling

Het derde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor energie-infrastructuur. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Uitrol van infrastructuur die noodzakelijk is voor de energietransitie, zoals infrastructuur voor waterstof en warmte en laadinfrastructuur. Er wordt ex ante geen selectie gemaakt voor bepaalde technologieën of sectoren.
- Ondersteuning vanuit het fonds voor het oplossen van knelpunten in de niet-gereguleerde infrastructuur, en de gereguleerde infrastructuur op het gebied van netcongestie, die geen onderdeel zijn van de reguliere financiering van netbeheerders (waarmee investeringen in de fysieke infrastructuur zelf zijn uitgesloten).

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor energie-infrastructuur.

C. Beleidsconclusies

In 2023 heeft het Klimaatfonds binnen het beleidsartikel 'Energie-infrastructuur' ten behoeve van twee maatregelen middelen ter beschikking gesteld: 'Slimme laadinfrastructuur' en 'EBN versnellen onderzoek CCS'. Deze maatregelen sluiten goed aan op de onder A omschreven operationele doelstelling van dit beleidsartikel.

In 2023 is de aanpak voor slimme laadinfra op witte vlekken gestart. Daarnaast zijn met regionale overheden afspraken gemaakt over de realisatie van een landelijk dekkend laadnetwerk. Het opstarten van de pilot heeft vertraging opgelopen, maar is inmiddels van start gegaan. Het EBN onderzoek naar CCS is opgestart, resultaten zijn nog niet beschikbaar.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 7 Budgettaire gevolgen van beleid artikel Energie- infrastructuur (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**40.001**	**– 40.001**
Uitgaven			**0**	**0**	**0**	**40.001**	**– 40.001**

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Tabel 8 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)							
	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**40.001**	**– 40.001**
waarvan garantieverplichtingen							
waarvan overige verplichtingen			0	0	0	40.001	– 40.001

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. Bovenstaande tabel bevat alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een volledig beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023.

E. Toelichting op de instrumenten

Aangezien er in 2023 middelen zijn overgeheveld naar verschillende departementen geeft onderstaande verdiepingstabel inzicht in deze overboekingen. Daarnaast vinden er ook kasschuiven plaats die hierna worden toegelicht.

Tabel 9 Verdiepingstabel artikel 3 Energie- infrastructuur (bedragen x €1.000)	
	2023
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	40.001
Overhevelingen naar andere departementen	– 24.250
Slimme laadinfra	*– 13.000*
EBN: versnellen onderzoek CCS	*– 11.250*
Technische verwerking	– 15.751
Kasschuif slimme laadinfra	*– 27.000*
Kasschuif	*11.249*
Beschikbare middelen Jaarverslag 2023	0

Met het Meerjarenprogramma 2024 zijn vanuit Beleidsartikel energie-infrastructuur voor begrotingsjaar 2023 de maatregelen Slimme laadinfra toegekend aan het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en maatregel EBN versnellen onderzoek CCS toegekend aan Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daarnaast vallen onder de post kasschuif eventuele technische verwerkingen die plaats hebben gevonden om de overboekingen naar andere departementen mogelijk te maken. Voor dit perceel waren dat verschillende kasschuiven om middelen in het juiste ritme te zetten. Zie bijlage 1 voor een toelichting per maatregel.

Conform de begrotingsregels vindt de verantwoording van deze uitgaven ook plaats in het jaarverslag van deze ministeries.

3.4 Beleidsartikel 4 Vroege fase opschaling

A. Algemene doelstelling

Het vierde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor vroege fase opschaling van hernieuwbare energiedragers. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Het vergroten van de beschikbaarheid van innovatieve technologie met een schaalbare functie en belangrijke rol voor de Nederlandse klimaatneutrale samenleving, zodat het daardoor mogelijk wordt om verdere uitrol te bewerkstelligen door generiek beleidsinstrumentarium.
- Dit gaat in eerste instantie om technieken voor hoogwaardige hernieuwbare energiedragers die pas kosteneffectieve CO_2-reductie kunnen faciliteren bij substantiële opschaling. Gestart wordt daarbij met innovatieve en kansrijke technieken op de terreinen elektrolyse, vergassing en pyrolyse wat bijdraagt aan de beschikbaarheid van 3 tot 4 GW waterstof in 2030 en de opschaling van groen gas.
- Binnen het perceel zal - uitgaande van realisatie van de doelstellingen voor hoogwaardige energiedragers - daarnaast ook ruimte zijn voor andere toekomstige technologieën, mits deze voldoen aan de voorwaarden dat deze schaalbaar zijn en bijdragen aan de klimaatneutrale samenleving. Welke technieken hiervoor in aanmerking komen wordt de komende tijd nader uitgewerkt.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. Naast fondsbeheerder is de minister voor Klimaat en Energie beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor vroege fase opschaling.

C. Beleidsconclusies

In 2023 heeft het Klimaatfonds binnen het beleidsartikel 'Vroege fase opschalling' ten behoeve van vijf maatregelen middelen ter beschikking gesteld: 'Normering en stimulering biobased bouwen', 'Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren', 'Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens', 'Handhavings- en uitvoeringskosten plastics normering' en 'Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia'. Deze maatregelen sluiten goed aan op de onder A omschreven algemene doelstelling van dit beleidsartikel.

Met betrekking tot de maatregel biobased bouwen is het belangrijkste resultaat in 2023 dat de uitvoeringsorganisatie Building Balance is gestart met het ontwikkelen van regionale ketens. De uitvoering verloopt goed. Wat betreft het Onderzoek Emissieplafond is het eerste onderzoek inmiddels uitgevoerd door CE Delft. In de eerste helft van 2024 worden de resultaten met begeleidende Kamerbrief naar de kamer gestuurd. Voor de correctieregeling is voor 48 miljoen aan subsidies beschikt, voor hernieuwbare warmteprojecten. Op 31 oktober 2024 vindt de vaststelling hiervan plaats. De ontwikkeling van het kennisplatform Elektrolyse is vertraagd, omdat verwante projecten vertraging opgelopen hebben. De regeling loopt daarom door in 2025.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 10 Budgettaire gevolgen van beleid artikel Vroege opschaling (bedragen x € 1.000)							
			Realisatie			Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**50.002**	**– 50.002**
Uitgaven			**0**	**0**	**0**	**50.002**	**– 50.002**

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Tabel 11 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)							
			Realisatie			Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**50.002**	**– 50.002**
waarvan garantieverplichtingen							
waarvan overige verplichtingen			0	0	0	50.002	– 50.002

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. Bovenstaande tabel bevat alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een volledig beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023.

E. Toelichting op de instrumenten

Aangezien er in 2023 middelen zijn overgeheveld naar verschillende departementen geeft onderstaande verdiepingstabel inzicht in deze overboekingen. Daarnaast vinden er ook kasschuiven plaats die hierna worden toegelicht.

Tabel 12 Verdiepingstabel artikel 4 Vroege-fase opschaling (bedragen x € 1.000)	
	2023
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	50.002
Overhevelingen naar andere departementen	– 63.645
Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens	*– 60.000*
Handhavings- en uitvoeringskosten voor plastics normering	*– 525*
Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia	*– 1.000*
Normering en stimulering biobased bouwen	*– 2.000*
Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren	*– 120*
Technische verwerking	13.643
Kasschuif	*13.643*
Beschikbare middelen Jaarverslag 2023	0

Met het Meerjarenprogramma 2024 zijn vanuit Beleidsartikel vroege-fase opschalling voor begrotingsjaar 2023 de maatregelen Normering en stimulering biobased bouwen toegekend aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, maatregel Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren toegekend aan het Ministerie van Financien en Nationale Schuld, maatregel Correctieregeling duurzame

warmte motie Grinwis – Erkens en Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia toegekend aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en maatregel Handhavings- en uitvoeringskosten plastics normering toegekend aan het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Daarnaast vallen onder de post kasschuif eventuele technische verwerkingen die plaats hebben gevonden om de overboekingen naar andere departementen mogelijk te maken. Voor dit perceel was dat een kasschuif om middelen naar voren te schuiven. Zie bijlage 1 voor een toelichting per maatregel.

Conform de begrotingsregels vindt de verantwoording van deze uitgaven ook plaats in het jaarverslag van deze ministeries.

3.5 Beleidsartikel 5 Verduurzaming Industrie

A. Algemene doelstelling

Het vijfde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor verduurzaming van de industrie en innovatie in het mkb. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Ondersteuning vanuit het fonds voor het verwezenlijken van groene industriepolitiek in het bijzonder via het maken van bindende maatwerkafspraken met de 10-20 grootste uitstoters, waarbij wederkerigheid het uitgangspunt is.
- Ondersteuning bij implementatie van innovatieve broeikasgasemissie reducerende technieken bij het mkb.
- Er is samenloop met de percelen energie-infrastructuur en vroege fase opschaling.
- De maatwerkaanpak is, in samenhang met de andere instrumenten voor verduurzaming van de industrie, van belang om de reductieopgave voor de industrie in 2030 te realiseren.
  - In het Coalitieakkoord was de opgave voor de industrie vastgesteld op 5,9 Mton per jaar additionele reductie in 2030. Daarvan wordt 4 Mton per jaar via de CO_2-heffing geborgd en 1,9 Mton via de maatwerkafspraken met de 10-20 grootste uitstoters.
  - In het voorjaar heeft het kabinet de opgave voor de maatwerkafspraken met de grootste industriële uitstoters verhoogd van 1,9 Mton tot 3,5 Mton in 2030 ten opzichte van de CO_2-heffing.
  - Aanvullend hierop is in augustus besloten om de opgave van de industrie met 0,5 Mton verder te verhogen. De aanvullende reductie zal gerealiseerd worden door verbreding van de maatwerkaanpak naar cluster 6 bedrijven (0,3 Mton) en reductie van emissies bij afvalwater- en rioolzuiveringsinstallaties.
  - Hiermee komt de opgave voor de maatwerkaanpak uit op 3,8 Mton in 2030 ten opzichte van de CO_2-heffing.
  - Naast bindende afspraken over de realisatie van extra CO_2-reductie, wil het kabinet afspraken maken over de lange termijn verduurzamingsplannen voor klimaatneutrale en circulaire productie en grootschalige technologische doorbraakprojecten.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds. De minister van Economische Zaken en Klimaat is beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor verduurzaming industrie en innovatie in het mkb.

C. Beleidsconclusies

Vanuit het Klimaatfonds zijn in 2023 geen middelen overgeheveld voor 2023 anders dan de categorie 'overige technische verwerking' (zie toelichting op de instrumenten onder E).

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13 Budgettaire gevolgen van beleid artikel Verduurzaming Industrie (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**– 1**	**1**
Uitgaven			**0**	**0**	**0**	**– 1**	**1**

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Tabel 14 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**– 1**	**1**
waarvan garantieverplichtingen							
waarvan overige verplichtingen			0	0	0	– 1	1

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. Bovenstaande tabel bevat alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een vollediger beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023.

E. Toelichting op de instrumenten

Aangezien er in 2023 middelen zijn overgeheveld naar verschillende departementen geeft onderstaande verdiepingstabel inzicht in deze overboekingen. Daarnaast vinden er ook kasschuiven plaats die hierna worden toegelicht.

Tabel 15 Verdiepingstabel artikel 5 Verduurzaming van de industrie en innovatie (bedragen x € 1.000)

	2023
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	– 1
Technische verwerking	1
Kasschuif	1
Beschikbare middelen Jaarverslag 2023	0

Voor het Beleidsartikel verduurzaming van de industrie en innovatie in het mkb start uitvoering van de toegekende middelen uit het Meerjarenprogramma Klimaatfonds 2024 vanaf 2024. Daarnaast vallen onder de post kasschuif eventuele technische verwerkingen die plaats hebben gevonden om de overboekingen naar andere departementen mogelijk te maken. Voor dit perceel was dat een kasschuif om middelen naar voren te schuiven. Zie bijlage 1 voor een toelichting per maatregel.

3.6 Beleidsartikel Verduurzaming van de gebouwde omgeving

A. Algemene doelstelling

Het zesde begrotingsartikel van het Klimaatfonds is bedoeld voor maatregelen voor verduurzaming van de gebouwde omgeving. De doelstelling van dit begrotingsartikel is als volgt:

- Het terugdringen van de energiebehoefte en uitstoot van broeikasgassen door isolatie en de toename van duurzame installaties zoals warmtepompen in de gebouwde omgeving. Dit betekent in ieder geval:
  1. Overstappen op duurzamere installaties of een warmtenet, waaronder 1 miljoen geïnstalleerde hybride warmtepompen en 500.000 nieuwe aansluitingen op een warmtenet in de bestaande bouw in uiterlijk 2030.
  2. Het isoleren van 2,5 miljoen woningen in uiterlijk 2030.
  3. De uitfasering van gebouwen met de slechtste energieprestaties in de utiliteitsbouw, waaronder maatschappelijk vastgoed.
- Binnen het perceel zal – uitgaande van realisatie van bovengenoemde doelstellingen voor verduurzaming van de gebouwde omgeving - daarnaast ook ruimte zijn voor andere doelen die bijdragen aan het realiseren van de benodigde broeikasgasreductie.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister voor Klimaat en Energie is als fondsbeheerder verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds. De minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is beleidsinhoudelijk verantwoordelijk voor de maatregelen waar middelen voor worden overgeheveld naar de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gericht op het verduurzamen van de gebouwde omgeving.

C. Beleidsconclusies

In 2023 heeft het Klimaatfonds binnen het beleidsartikel 'Verduurzaming van de gebouwde omgeving' ten behoeve van vier maatregelen middelen ter beschikking gesteld: 'Nationaal Isolatieprogramma', 'Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw', 'Warmtefonds ophogen' en 'Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken'. Deze maatregelen sluiten goed aan op de onder A omschreven operationele doelstelling van dit beleidsartikel.

Doel van het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) is om uiterlijk in 2030 2,5 miljoen woningen geïsoleerd te hebben. Op die manier wordt de energiebehoefte verlaagd en de gebouwde omgeving verder verduurzaamd. In 2023 hebben 337 gemeenten een subsidie aangevraagd, waarmee de eerste 200.000 huizen van isolatie kunnen worden voorzien. Ook via de subsidie voor hybride warmtepompen zijn stappen gezet. In totaal is € 524 mln subsidie uitgekeerd, goed voor 260.000

isolatiemaatregelen en 107.000 warmtepompen. Tenslotte draagt ook de ophoging van het warmtefonds bij aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Het Nationaal Warmtefonds verstrekte in 2023 financiering aan bijna 19.000 individuele woningeigenaren en aan meer dan 110 VvE's (met ruim 3.000 appartementen).

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 16 Budgettaire gevolgen van beleid artikel Verduurzaming van de gebouwde omgeving (bedragen x € 1.000)

	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	0	**0**	0
Uitgaven			**0**	**0**	0	0	**0**

Tabel 17 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)

			Realisatie			Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
waarvan garantieverplichtingen							
waarvan overige verplichtingen			0	0	0	0	0

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. Bovenstaande tabel bevat alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een vollediger beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023.

E. Toelichting op de instrumenten

Aangezien er in 2023 middelen zijn overgeheveld naar verschillende departementen geeft onderstaande verdiepingstabel inzicht in deze overboekingen. Daarnaast vinden er ook kasschuiven plaats die hierna worden toegelicht.

Tabel 18 Verdiepingstabel artikel 6 Gebouwde omgeving (bedragen x € 1.000)

	2023
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	–
Overhevelingen naar andere departmenten	– 370.000
Warmtefonds ophogen	*– 88.000*
Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken	*– 119.000*
Nationaal Isolatie Programma (deel EZK)	*– 140.000*
Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw	*– 23.000*
Technische verwerking	370.000
Kasschuif	*478.080*
Nationaal Isolatie Programma (deel BZK)	*– 8.080*
Afboeking middelen 2023	*– 100.000*
Beschikbare middelen Jaarverslag 2023	0

Met het Meerjarenprogramma 2024 zijn vanuit Beleidsartikel Verduurzaming van de gebouwde omgeving voor begrotingsjaar 2023 de maatregelen Nationaal Isolatie Programma en aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken toegekend aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, maatregel Nationaal Isolatie Programma, Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw en warmtefonds ophogen toegekend aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daarnaast vallen onder de post kasschuif eventuele technische verwerkingen die plaats hebben gevonden om de overboekingen naar andere departementen mogelijk te maken. Voor dit perceel was de kasschuif nodig om middelen naar voren te halen. Zie bijlage 1 voor een toelichting per maatregel.

Conform de begrotingsregels vindt de verantwoording van deze uitgaven ook plaats in het jaarverslag van deze ministeries.

3.7 Onverdeeld

A. Algemene doelstelling

Begrotingsartikel 7 Onverdeeld is opgesteld voor de financiële verwerking van toevoegingen aan- en onttrekkingen uit het Klimaatfonds. Deze maatregelen zijn veelal gedekt uit de aanvullende loon- prijsbijstelling in dit begrotingsartikel.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister voor Klimaat en Energie is verantwoordelijk voor de begroting van het Klimaatfonds en treedt tevens op als fondsbeheerder. Hij is daarmee primair verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van het Klimaatfonds.

C. Beleidsconclusies

Er zijn geen beleidsconclusies te noteren voor artikel 7.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 19 Budgettaire gevolgen van beleid artikel Onverdeeld (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	0	4.528	**– 4.528**
Uitgaven			**0**	**0**	0	4.528	**– 4.528**

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Tabel 20 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)

	Realisatie					Vastgestelde begroting[1]	Verschil
	2019	2020	2021	2022	2023	2023	2023
Verplichtingen			**0**	**0**	**0**	**4.528**	**– 4.528**
waarvan garantieverplichtingen							
waarvan overige verplichtingen			0	0	0	4.528	– 4.528

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

Het Klimaatfonds is een overhevelingsfonds. Bovenstaande tabel bevat alleen informatie over middelen uit het klimaatfonds die in 2023 voor 2023 zijn toegekend, wat de nullen in de reeksen verklaart. Om een volledig beeld te geven, is een uitgebreide bijlage (bijlage 1) bijgevoegd bij het jaarverslag. Deze bijlage geeft een totaaloverzicht van de realisatie en onderuitputting van het Klimaatfonds in het jaar 2023.

E. Toelichting op de instrumenten

Aangezien er in 2023 middelen zijn overgeheveld naar verschillende departementen geeft onderstaande verdiepingstabel inzicht in deze overboekingen. Daarnaast vinden er ook kasschuiven plaats die hierna worden toegelicht.

Tabel 21 Verdiepingstabel artikel 7 Onverdeeld (bedragen x € 1.000)

	2023
Beschikbare middelen ontwerpbegroting 2023	4.528
Overhevelingen naar andere departementen	– 3.491
Burgerforum	*– 3.491*
Technische verwerking	– 1.037
Loon- en prijsbijstelling tranche 2023	*9.572*
Dekking generale beeld	*– 5.743*
Correctie perceeltotaal	*– 4.866*
Beschikbare middelen Jaarverslag 2023	0

Vanuit Beleidsartikel Onverdeeld is voor begrotingsjaar 2023 de maatregel Burgerforum toegekend aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daarnaast vallen onder de post kasschuif eventuele technische verwerkingen die plaats hebben gevonden om de overboekingen naar andere departementen mogelijk te maken. Voor dit perceel is er loon - en prijsontwikkeling (LPO) op het perceel toegevoegd, een deel van de LPO is gebruikt voor de Rijksbrede taakstelling. Tot slot is de overige LPO verdeeld over de percelen. Zie bijlage 1 voor een toelichting per maatregel.

Conform de begrotingsregels vindt de verantwoording van deze uitgaven ook plaats in het jaarverslag van het ministerie.

C. JAARREKENING

4. Verantwoordingsstaat

De jaarrekening van het Klimaatfonds bestaat alleen uit een verantwoordingsstaat omdat er geen betalingsverplichtingen vanuit het fonds konden worden aangegaan in 2023.

Tabel 22 Verantwoordingsstaat 2023 van het Klimaatfonds (bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	Vastgestelde begroting (1)[1]		Realisatie (2)		Verschil realisatie en vastgestelde begroting (3) = (2) - (1)	
		Verplichtingen	Uitgaven	Verplichtingen	Uitgaven	Verplichtingen	Uitgaven
	Beleidsartikelen	**94.530**	**94.530**	**0**	**0**	**– 94.532**	**– 90.004**
1	Kernenergie	0	0	0	0	0	0
2	CO2-vrije gascentrales	0	0	0	0	0	0
3	Energie-infrastructuur	40.001	40.001	0	0	– 40.001	– 40.001
4	Vroege fase opschaling	50.002	50.002	0	0	– 50.002	– 50.002
5	Verduurzaming industrie en innovatie mkb	– 1	– 1	0	0	– 1	– 1
6	Verduurzaming gebouwde omgeving	0	0	0	0	0	0
7	Onverdeeld	4.528	4.528	0	0	– 4.528	– 4.528

1 Stand inclusief amendementen, moties en NvW.

D. BIJLAGEN

Bijlage 1: Overzicht Klimaatfonds realisatie en onderuitputting 2023

Toelichting

Dit is het overzicht van alle Klimaatfondsmaatregelen waarvan voor 2023 budget toegekend en overgeheveld is aan de departementale begrotingen. Deze tabel bevat enkel maatregelen die in het Meerjaren-programma Klimaatfonds benoemd zijn. De initiele uitdeling van uitvoeringskosten (€ 529 mln) verliep niet via het Meerjarenprogramma Klimaatfonds waardoor er ook niet op wordt gemonitord via het jaarverslag Klimaatfonds of het MJP Klimaatfonds.

De beoordeling van de onderuitputting per maatregel is terug te vinden in het MJP 2025, waarin per perceel wordt ingegaan op de vastgestelde eindejaarsmarges o.b.v. de Voorjaarsbesluitvorming.

Tabel 23 Realisatie en onderuitputting Klimaatfonds 2023 (bedragen x € 1.000)

Realisatie en onderuitputting Klimaatfonds 2023

Perceel	Maatregel	Departement	Overgeheveld voor 2023*	Realisatie 2023	Onderuitputting Klimaatfonds**
Kernenergie	Ondersteuning ontwikkeling SMR's, Onderzoek nieuwbouw kerncentrales, bedrijfsduur-verlenging Borsele (gecombineerd)	EZK	43.200	– 7.541	36.990
	Uitvoeringskosten kernenergie	EZK	2.300	0	314
	- Waaronder uitvoeringskosten aan IenW voor ANVS	IenW		– 83	117
Totaal Kernenergie			**45.500**	**– 7.624**	**37.421**
Energie-infrastructuur	EBN versnellen onderzoek CCS	EZK	11.250	– 640	10.610
	Slimme laadinfra	IenW	13.000	– 4.608	8.392
	Warmtenetten Investeringssubsidie (WIS)	EZK	130.000	– 78	129.639
Totaal Energie-infrastructuur			**154.250**	**– 5.326**	**148.641**
Vroege-fase opschaling	Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis	EZK	60.000	– 28.870	31.130
	Elektrolyse: kennisplatfrm offshore en keten	EZK	1.000	0	1.000
	IPCEI waterstof golf 2 en 3 (gecombineerd)	EZK	145.000	– 114.745	49.293
	Normering en stimulering biobased bouwen	BZK	2.000	– 1.800	200
	Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren	FIN	120	– 120	0
	Programma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER)	EZK	15.280	– 7	14.384
	Wind op zee	EZK	64.700	0	58.501
	Wind op zee	IenW	29.800	0	0
	Wind op zee	LNV	35.100	8.144	34.241
Totaal Vroege-fase opschaling			**353.000**	**– 137.398**	**188.749**
Verduurzaming industrie en MKB	NIKI	EZK	22.000	0	0
	VEKI	EZK	28.000	– 10.147	25.758
Totaal Verduurzaming industrie en mkb			**50.000**	**– 10.147**	**25.758**
Gebouwde omgeving	Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken	BZK	119.000	***	***
	Energiebesparende maatregelen	BZK	5.000	– 1.700	3.300
	Nationaal Isolatie Programma	BZK	8.080	***	***
	ISDE, Stimulering van hybride warmtepompen en Nationaal isolatieprogramma (gecombineerd)	EZK	263.000	– 209.898	53.102
	Versnelling lokale aanpak Nationaal Isolatieprogramma	BZK	62.500	***	***

Realisatie en onderuitputting Klimaatfonds 2023

Perceel	Maatregel	Departement	Overgeheveld voor 2023*	Realisatie 2023	Onderuitputting Klimaatfonds**
	Warmtefonds ophogen	BZK	88.000	– 88.000	0
Totaal Gebouwde omgeving			**545.580**	**– 299.598**	**56.402**
Overig	Burgerforum	EZK	3.491	0	3.491
Totaal Overig			**3.491**	**0**	**3.491**
Realisatie en onderuitputting Klimaatfonds 2023			**1.151.821**	**– 460.093**	**460.462**

** Op basis van proeve van begroting Klimaatfonds 2024, bijlage 1: totaaloverzicht Klimaatfonds (p.46)*

*** Onderuitputting is niet de SOM van toekenning minus realisatie. Dit kan verklaard worden door kasschuiven, overboekingen naar apparaat of uitvoeringsorganisaties waaronder gemeenten.*

**** Specifieke uitkeringen uitgekeerd aan gemeenten in 2023. Verantwoording volgt via de Single information, Single audit (SiSa).*

Kernenergie

Ondersteuning ontwikkeling SMR's

In 2023 is veel aandacht uitgegaan naar de Small Modular Reactors, waarvan de ontwikkeling wereldwijd snel gaat. NRG heeft in opdracht van EZK een SMR-marktanalyse uitgevoerd. Ook in Nederland wordt door verschillende partijen (waaronder provincies en gemeenten) gekeken naar de mogelijkheden die deze SMRs bieden. Zij vragen daarbij onder-steuning vanuit het Rijk. Daarom heeft afgelopen periode een uitgebreide stake holderanalyse plaatsgevonden, die de basis vormt voor de pro-gramma-aanpak die medio 2024 van start gaat. Deze programma-aanpak is eind maart 2024 aan beide Kamers toegezonden (TK 32 645 nr. 123). Medio 2024 starten de simulaties binnen de aanpak. De onderuitputting over 2023 bedraagt € 860.000. Deze middelen zijn wel onderdeel van de programma-aanpak.

Onderzoeken nieuwbouw kerncentrales

Voor de technische haalbaarheidsstudies voor de nieuw te bouwen centra-les zijn in december 2023 en begin 2024 de contracten getekend met technologieleveranciers KHNP, EDF en Westinghouse. Dat betekent dat de technische haalbaarheidsstudies begin 2024 van start zijn gegaan. De onder-uitputting over 2023 bedraagt daardoor € 24 miljoen, deze middelen zullen in 2024 nodig zijn voor de technische haalbaarheidsstudies. Parallel daaraan loopt de marktconsultatie naar de financieringsconstructie, waar-voor de eerste constructieve gesprekken met de drie technologie leveran-ciers zijn gevoerd, en de MER-procedure. Verder is een intensief participatie- en communicatietraject gestart, op basis van het gepubliceerde participatie- en communicatieplan. Onderdeel daarvan zijn o.a. webinars, informatie-avonden, de Borselse voorwaarden en formele inspraakmomenten.

Bedrijfsduurverlenging Borssele

Voor de bedrijfsduurverlenging van de bestaande centrale is de MER-procedure voor de wijziging van de Kernenergiewet gestart met de publicatie van de concept- Notitie Reikwijdte en Detailniveau. Daarnaast zijn de eerste stappen gezet voor de verouderingsonderzoeken. De onderuit-putting over 2023 bedraagt € 708.000, dit komt doordat er minder middelen aan onderzoek en begeleiding zijn uitgegeven. De verwachting is dat deze in 2024 wel nodig zullen zijn.

Uitvoeringskosten kernenergie

Het grootste deel van de toekenning is overgeheveld naar de provincie Zeeland, de gemeente Borsele en de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en

Stralingsbescherming (ANVS) voor hun uitvoeringswerkzaamheden. Deze middelen worden door de provincie en gemeente besteed aan capaciteit en externe inhuur, voornamelijk voor beleid, participatie en communicatie. Daaronder vallen bijvoorbeeld de begeleiding van de Borselse voorwaarden groep en het informeren van inwoners, maar ook de voorbereiding van vergunningtrajecten door de ANVS o.a. door kennisuitwisseling met andere toezichthouders uit Europa. De totale onderuitputting voor de uitvoeringskosten kernenergie waaronder uitvoeringskosten voor ANVS is € 431.000.

Energie-infrastructuur

EBN: versnellen onderzoek CCS

De regeling 'EBN versnellen onderzoek CCS' betreft het verstrekken van subsidie aan EBN voor deelname aan CO_2-opslagprojecten. De maatregel heeft als doel het versnellen van onderzoek naar CCS; in concreto voor de haalbaarheidsstudies van nieuwe CO_2-opslaglocaties. Voor de regeling is via het Klimaatfonds t/m 2026 € 11,25 mln per jaar gereserveerd op de Rijksbegroting. Het afvangen en opslaan van CO_2 (CCS) is een wezenlijk onderdeel van het Klimaatakkoord en nodig om de klimaat doelstellingen van 2030 te behalen. CCS levert een bijdrage aan de transitie naar kostenefficiënte productietechnologieën die minder CO_2 uitstoten en draagt zodoende bij aan de energietransitie en de verduurzaming van de industrie. Voor het behalen van deze doelstellingen is de ontwikkeling van grootschalige CCS-projecten op korte termijn noodzakelijk. Deelname van EBN, als beleidsdeelneming, is vooralsnog wenselijk voor het tijdig beschikbaar komen van CCS-infrastructuur. Bovendien draagt de deelname van EBN bij aan het vergaren van kennis en ervaring met betrekking tot CCS die nodig is voor het uitvoeren van het langeter-mijnbeheer over de opslag locaties dat op grond van de Mijnbouwwet uit-eindelijk overgaat op de Staat. Omdat EBN op grond van de Mijnbouwwet geen baten mag inzetten die zij verkrijgt door het uitvoeren van haar wettelijke taken en omdat EBN nog geen CCS-baten heeft ontvangen, is het voor de financiële uitvoerbaarheid van de deelname van EBN aan de CCS-projecten noodzakelijk dat EBN subsidie ontvangt op basis van deze regeling (zie beleidsartikel Energie infrastructuur). In 2023 is vanuit deze maatregel € 0,64 miljoen aan subsidie (wijzigingsbeschikking d.d. 18 december 2023) uitbetaald voor deelname door EBN aan de haalbaarheids- (pre-FEED) fase van het CCS-project Aramis. Deelname door EBN aan de pre-FEED fase van vijf aanvullende opslaglocaties is in 2023 geïnventariseerd en was ook voorzien om in 2023 te starten. De technische analyse en het starten van de samenwerkingen tussen EBN en de samenwerkingspartners heeft enkele maanden meer in beslag genomen dan eerder voorzien. De verwachting is dat in 2024 een groot aantal haalbaarheidsstudies aanvangt. Aan EBN is in Q1 2024 instemming verleend voor deelname aan twee CO_2-opslagprojecten. EBN heeft subsidieverzoeken ingediend voor de financiering van de deelname aan deze opslagprojecten. Drie aanvullende instemmingsverzoeken worden verwacht in het verdere verloop van 2024. Ook voor deze drie aanvullende opslagprojecten worden subsidieverzoeken verwacht. Met de in 2024 te nemen instemmingsbesluiten en subsidiebeschikkingen zullen de middelen naar verwachting in 2024 alsnog volledig kunnen worden besteed.

Slimme Laadinfrastructuur

De uitgaven die in 2023 gedaan zijn in het kader van Slimme Laadin frastructuur bestaan uit het realiseren van slimme laadinfrastructuur op witte vlekken voor het ontwikkelen van een landelijk dekkend netwerk van publieke laadinfrastructuur en het realiseren van de pilot stopcontact-op-land. De aanpak voor het realiseren van slimme laadinfrastructuur op

witte vlekken voor het ontwikkelen van een landelijk dekkend netwerk van publieke laadinfrastructuur is in 2023 gestart. Met regionale overheden zijn afspraken gemaakt over de realisatie van een landelijk dekkend laadnetwerk. Het hiervoor begrote bedrag van € 4,608 mln is uitgegeven. Het realiseren van de pilot stopcontact-op-land zorgt ervoor dat de beschikbare capaciteit op het elektriciteitsnet zo optimaal mogelijk en meervoudig wordt benut. Hiermee wordt er gezorgd dat de netcapaciteit zo min mogelijk een belemmering vormt voor de verdere opschaling van laadinfrastructuur bij verzorgingsplaatsen langs het hoofdwegennet. Bij het opstarten van de pilot is vertraging opgelopen, hierdoor is onderuit putting opgetreden in 2023. Inmiddels loopt de pilot en zal deze in 2024 versterkt worden voortgezet.

Nieuwe subsidieregeling warmtenetten ('Warmtenetten investeringssubsidie')
Er zijn minder warmteprojecten beschikt in de Warmtenet Investeringssub sidie dan begroot. In plaats van de begrote € 200 mln uit het Klimaatfonds is slechts € 150 mln beschikbaar gesteld voor de subsidieregeling. Dit komt doordat de subsidie niet mocht worden opengesteld voor meer dan € 150 mln in verband met staatssteunregels (plafond binnen de Algemene Groepsvrijstellingsverordening), en deze pas is opengesteld op 1 juni waardoor er geen ruimte meer was voor een tweede openstelling in het najaar van 2023. De opengestelde € 150 mln is overtekend met totaal € 247 mln aangevraagde subsidie, en zal dus grotendeels worden benut. Ten tijde van schrijven (21 december 2023) is voor € 70 mln een juridisch bindende beschikking aangegaan, en is € 90 mln aan aanvragen in behandeling bij RVO. Overige aanvragen zijn afgewezen of ingetrokken. De regeling zal voor openstelling in 2024 worden aangepast op enkele punten, waarmee feedback vanuit de sector en uitvoerder RVO verwerkt wordt. De beoogde kasuitgaven voor 40.000 aansluitingen met de middelen van 2023 loopt in een ander tempo dan op voorhand ingeschat, doordat het ritme van bevoorschotting aan de projecten die subsidie krijgen nog niet was uitgewerkt met RVO. De projecten die op grond van de WIS 2023 een beschikking hebben ontvangen zullen deze middelen in 2024 en in opvolgende jaren krijgen, gekoppeld aan de tussen RVO en aanvrager afgesproken mijlpalenbegroting.

Vroege-fase opschaling

Correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens
De correctieregeling duurzame warmte motie Grinwis – Erkens (Kamerstuk 29 023, nr. 322) is een subsidieregeling ten behoeve van bestaande hernieuwbare warmteprojecten. De minister voor Klimaat en Energie heeft deze regeling in november jl., opengesteld, zoals bij de voorjaarsbesluitvorming klimaat aangekondigd (Kamerstuk 32 813, nr. 1230 en 31 239, nr. 377).

Voor deze Tijdelijke subsidieregeling hernieuwbare warmteprojecten (HEHW) is € 60 miljoen beschikbaar gesteld vanuit het klimaatfonds. De regeling is in november 2023 eenmalig opengesteld. Er is voor € 48 miljoen aan subsidie beschikt, waarvan € 30 miljoen aan projecten in de glastuinbouwsector.

De vaststelling van de subsidie vindt uiterlijk 31 oktober 2024 plaats. Er is in 2023 reeds een voorschot van 60% betaald. Bij de vaststelling wordt het resterende bedrag betaald. RVO heeft ook nog budget nodig voor enkele

bezwaarschriften of in het geval de vaststelling hoger uitvalt. Eind 2024 zal duidelijk zijn of er sprake is van onderuitputting en kan de maatregel ook worden afgesloten.

Elektrolyse: kennisplatform offshore en ketenbrede consortia
De ontwikkeling van de verwante projecten (demonstratie offshore elektrolyse) vertraagt ten opzichte van eerdere inschatting waardoor ook de kennis deling hier rondom vertraagt en doorloopt in 2025. Middelen 2023 (€ 1 mln) zullen pas in 2024 beschikt worden waardoor middelen 2024 (€ 1 mln) doorschuiven naar 2025.

IPCEI Waterstof golf 2 en 3
IPCEI Waterstof is een meerjarig traject met vier verschillende thema's (golven). Deze golven lopen ieder een afzonderlijk traject door bij de Europese Commissie en hebben ieder een aparte nationale subsidietender. Voor zowel golf 2 als voor golf 3 zijn in 2023 minder middelen uitgegeven dan begroot. De betalingen in golf 2 zijn (tijdelijk) stopgezet omdat de projecten minder vorderden dan vooraf verwacht. Voor golf 3 was het niet mogelijk om de middelen die begroot waren uit te betalen. Dit komt omdat het goedkeuringstraject niet in 2023 afgerond kon worden door vertraging bij de Europese Commissie. In februari 2024 is de goedkeuring ontvangen, waardoor de uitbetaling van de middelen in 2024 zal plaatsvinden.

Normering en stimulering biobased bouwen
Subsidiëring van de uitvoeringsorganisatie, die ketens opzet voor de teelt, verwerking en toepassing van biogrondstoffen in de bouw. De subsidie is versterkt aan de uitvoeringsorganisatie Building Balance voor de uitvoering van maatregelen biobased bouwen.

De uitvoering verloopt goed. De uitvoeringsorganisatie heeft regioregisseurs ingezet om (regionale) ketens te ontwikkelen van boeren, verwerkers en partijen uit de bouwsector. Inmiddels zijn circa 20 ketens opgezet, waar marktpartijen afspraken maken over de teelt, verwerking en toepassing van biogrondstoffen in de bouw.

Ook zijn activators van Building Balance actief bezig met de ondersteuning van boeren, verwerkende bedrijven, bouwers, corporaties, projectontwikkelaars en lokale overheden bij biobased bouwen. En tot slot is geïnvesteerd in de certificering van biobased bouwproducten, zodat ze gemakkelijker geadopteerd worden door de markt.

Onderzoek Nationaal Emissieplafond voor ESR sectoren
Bij de Voorjaarsbesluitvorming 2023 heeft het kabinet aangegeven dat de komst van het emissiehandelsysteem ETS2 -dat gaat gelden voor brandstof gebruik in de ESR-sectoren gebouwde omgeving, wegverkeer en industrie- de mogelijkheid biedt om aansluitend een nationaal emissieplafond voor ESR sectoren in te voeren dat rekening houdt met het nationale emissiedoel in de nationale klimaatwet. Een dergelijk nationaal emissieplafond kan zorgen voor meer zekerheid in het behalen van de doelstellingen en het kabinet heeft afgesproken dit daarom verder te verkennen en te betrekken bij besluitvorming van het Klimaatplan 2024. Er zijn vormgevingskeuzes te maken over de invoering, o.a. de doelstelling en het toepassingsbereik van alternatieve verdeling van rechten. Ook dient te worden onderzocht hoe een nationaal emissieplafond zou samenhangen met de komst van ETS2 en met het bestaande beleidsinstrumentarium. Daarom is afgesproken dat de minister van Financiën en de minister voor Klimaat en Energie zo snel mogelijk een gezamenlijk onderzoek zullen instellen waarin al deze aspecten

worden onderzocht. Voor onderzoek is € 2 mln gereserveerd. Het eerste onderzoek voor circa € 0,1 mln is door CE Delft uitgevoerd en inmiddels afgerond. In de komende weken zal het onderzoeksrapport met een begeleidende Kamerbrief naar de Tweede Kamer worden verzonden. De rest van de middelen wordt teruggestort in het Klimaatfonds en blijft gereserveerd voor mogelijk verdere uitwerking en onderzoek naar invoering van het emissieplafond. Gegeven de demissionaire status van het kabinet is het aan een volgend kabinet om te besluiten over (stappen tot) invoering van een nationaal emissieplafond. Onderzoeksbureau CE Delft heeft verschillende varianten van een nationaal emissieplafond onderzocht, namelijk een variant met een sectoroverstijgend emissieplafond, een variant met aparte plafonds per sector en een variant waarin wordt gekeken naar een emissieheffing (in plaats van een plafond) met dispensatierechten. Het onderzoek concludeert dat een emissieplafond aanvullend kan zijn op de huidige beleidsmix en een aantal voordelen heeft maar ook aandachtspunten en risico's.

Programma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER)
De lage realisatie op het OER-programma wordt vooral veroorzaakt doordat in 2023, anders dan geraamd, geen voorschot is verleend aan Rijkswaterstaat (RWS) voor de opdracht die was verstrekt voor de uitvoering van werkzaamheden voor het OER-programma. Het programma Opwek van Energie op Rijksvastgoed (OER) heeft in het afgelopen jaar zijn meerwaarde bewezen voor wat betreft het leveren van bijdrage aan de doelen van de RES-regio's. Met het programma brengen we areaal van het Rijk zelf in (rond snel- en spoorwegen of op defensieterreinen) waar het democratisch vastgestelde bod van 55 TWh opgesteld vermogen uit duurzame energieprojecten, zoals opgenomen in de Regionale Energiestrategieën, kan worden gerealiseerd. Omdat RES-regio's hechten aan meervoudig ruimtegebruik en het ontzien van landbouwgronden voor inpassing van zon-PV-projecten, is er vanuit hen veel interesse in dit programma. Naast de geleidelijke ontwikkeling van de eerder geprogrammeerde 30 energieprojecten op gronden van Rijkswa terstaat zijn er afgelopen jaar vanuit 18 RES-regio's 68 nieuwe locaties aangemeld voor het programma op areaal van Rijkswaterstaat, Defensie, ProRail en Staatsbosbeheer. Alle aanvragen zijn inmiddels beoordeeld en de RES-regio's hebben daar ook bericht over gekregen. De grote en de brede interesse voor het programma was voor EZK boven verwachting en oversteeg de beschikbare capaciteit en middelen, waardoor er voor nu alleen 10 locaties konden worden toegevoegd aan het programma OER bij RWS. Met het oog op zorgvuldige inrichting van de uitvoering is er voor gekozen de opdrachtverlening van de resterende locaties uit te stellen tot volgend jaar (2024). Duidelijk is al wel dat het resterende OER-budget uit het Klimaatfonds hiervoor niet toereikend zal zijn. Naast de bijdrage die met OER in 2023 geleverd is aan de RES-doelen wordt met OER sinds vorig jaar ook een bijdrage geleverd aan de energiezelfvoorziening van Nederland. De samenwerkende Rijksvastgoedhoudende diensten hebben afgesproken om de opgewekte energie vanuit strategisch oogpunt deels aan te wenden voor eigen gebruik. Tot slot vergt de programmering van een deel van de aangevraagde locaties meer inspanning dan verwacht, bijvoorbeeld blijkt de ontwikkeling van een uitvoeringsplan OER bij Defensie complexer dan oorspronkelijk ingeschat.

Wind op Zee
In 2023 is de eerste fase van de routekaart windenergie op zee afgesloten. Deze fase geeft uitvoering aan de afspraak in het Energieakkoord (2013) om in 2023 het vermogen van windenergie op zee te hebben opgeschaald naar

circa 4,5 gigawatt (GW). Geconcludeerd kan worden dat dit doel met een realisatie van circa 4,7 GW ruimschoots gehaald is. Het doel is binnen de geplande tijd en budget behaald.

Tegelijkertijd is een belangrijke stap gezet in de uitvoering van de vervolgfase, die tot doel heeft om eind 2031 circa 21 GW gerealiseerd te hebben. Daartoe zijn eind december 2023 de definitieve kavelbesluiten en tenderregelingen voor kavels *Alpha* en *Beta* van windenergiegebied *IJmuiden Ver* in de Staatscourant gepubliceerd, nadat de aangepaste planning in juni was gepubliceerd (Kamerstuk 33 561, nr. 57). Deze kavels bieden ruimte voor maximaal 4,6 GW.

Het afgelopen jaar zijn verschillende procedures afgerond voor het Net op zee. Voor zowel Net op zee IJmuiden Ver Beta als IJmuiden Ver Gamma zijn alle benodigde besluiten onherroepelijk en is TenneT begonnen met de realisatie. Ook voor Net op zee IJmuiden Ver Alpha zijn de besluiten uit de eerste fase onherroepelijk. Voor windgebied Nederwiek zijn de netten op zee in voorbereiding.

Daarnaast zijn in de programma's Verbindingen Aanlanding Wind op Zee 2031-2040 en Aansluiting Wind op Zee – Eemshaven stappen gezet in het onderzoeken van de mogelijkheden om aan te landen voor de periode vanaf 2030. Ook zijn met de verschillende regio's gesprekken opgestart over de invulling van de zogenaamde gebiedsinvesteringen. Met deze middelen investeert het Rijk in de leefbaarheid van de gebieden waar aanlandingen plaatsvinden in de periode t/m 2031 (Kamerstuk 33 561, nr. 59).

In 2023 is ook het Nederlands voorzitterschap van het North Seas Energy Cooperation (NSEC) afgerond. Via NSEC wordt de internationale samenwerking tussen de Noordzeelanden voor windenergie op zee vormgegeven. Onder het Nederlands voorzitterschap is een gezamenlijke Actie Agenda opgesteld, die toewerkt naar een geïntegreerd energiesysteem in 2050, duurzame en sterke toeleveringsbedrijven in Europa en een beter evenwicht tussen energie en natuur op de Noordzee.

In oktober 2023 is de Tweede Kamer op de hoogte gebracht van de voortgang van de routekaart windenergie op zee. In diezelfde brief is aangegeven dat de totale investeringskosten voor het net op zee voor de genoemde 21 GW geraamd worden op € 35,5 miljard in plaats van de eerder geraamde € 26 miljard.

Verduurzaming industrie en mkb

Nationale Investeringsregeling Klimaatprojecten Industrie (NIKI)
De Nationale Investeringsregeling Klimaatprojecten Industrie (NIKI) is gericht op grotere CO_2-reducerende projecten, mede ten behoeve van de maatwerkaanpak, met alternatieve technologie die niet in de bestaande regelingen passen, vaak vanwege het unieke karakter. Projecten die net als bij de SDE++-regeling ook operationele ondersteuning nodig hebben, zoals elektrisch kraken of groene chemie. De beschikbare middelen uit het Klimaatfonds waren gereserveerd voor de openstelling van de NIKI in 2023. De openstelling van de NIKI is uitgesteld naar 2024 vanwege vertraging bij de staatssteunprocedure. De middelen zijn daarom volledig doorgeschoven naar 2024.

Versnelde Klimaatinvesteringen Industrie (VEKI)
De Versnelde Klimaatinvesteringen Industrie regeling (VEKI) is met name gericht op de uitrol van bewezen CO_2-reducerende technologie voor proces-efficiency en energiebesparing met een terugverdientijd van meer dan vijf jaar. Ook het MKB maakt hier veel gebruik van. De middelen uit het Klimaatfonds zijn toegevoegd voor de voortzetting en intensivering van de VEKI in 2023. Er was in 2023 sprake van een onderuitputting van € 3,9 mln. Het aantal aanvragen op de VEKI-regeling blijft achter bij de oorspronkelijke raming. Investeringen lijken onder andere uit te blijven door gestegen prijzen. De regeling stond nog open tot in januari 2024. Naar verwachting zullen voor de sluitingsdatum nog wel meer aanvragen worden ingediend, maar deze zullen dan dus pas in 2024 worden behandeld, verplicht en betaald. Het budget dat hiervoor nodig is zal in het voorjaar weer worden toegevoegd aan de begroting voor 2024.

Verduurzaming van de Gebouwde omgeving

Aanpak kwetsbare wijken en dorpen versterken
In 2023 is de eerste tranche gestart van de lokale aanpak isolatie van het Nationaal Isolatieprogramma. De regeling hiertoe is in februari 2023 gepubliceerd.

In de lokale aanpak kunnen gemeenten, woningeigenaren en vve's extra ondersteuning bieden bij isolatie, bovenop de landelijke subsidies ISDE en SVVE. In de eerste tranche worden ruim 200.000 woningen geïsoleerd. Initieel was er € 1.460 per woning gemiddeld beschikbaar. De middelen voor de collectieve aanpak van kwetsbare wijken en dorpen zijn in november 2023 toegevoegd aan de lokale aanpak zodat voor de meest kwetsbare woningeigenaren en vve's meer kan worden gedaan om de energierekening omlaag te brengen en energiearmoede tegen te gaan. In 2023 betrof dit € 119 mln. Daarmee kwam het totaal aan middelen dat beschikbaar was in de eerste tranche op € 425 mln.

Door 337 van de 342 gemeenten is, tot de sluiting van het loket op 31 oktober 2023, een aanvraag gedaan voor maximaal het aantal woningen dat per gemeente in de regeling was vastgelegd. In 2023 is het grootste deel van de middelen van de eerste tranche uitgekeerd, inclusief de € 119 mln voor kwetsbare dorpen en wijken. De € 119 miljoen is ambtshalve uitgekeerd per gemeente naar rato van het aantal door de gemeente aangevraagde woningen in de eerste tranche. Het overige deel wordt in Q1 2024 uitgekeerd.

De onderuitputting van deze maatregel kan niet (geheel) worden verklaard, omdat het specifieke uitkeringen aan gemeenten betreft. Verantwoording volgt via het Single Information, Single Audit (SiSa) systeem.

Energiebesparende maatregelen
In 2023 is de specifieke uitkering energiearmoede naar gemeenten verhoogd met een derde tranche met € 185 mln wat een totaal van € 568 mln maakt. Deze middelen zijn bedoeld om op korte termijn kleine en middelgrote maatregelen te nemen in woningen om de energielasten te laten dalen. Gemeenten hebben energiearmoede middelen beschikt gekregen voor het nemen van maatregelen om het energiegebruik van bewoners te verlagen. Gemeenten gebruiken deze middelen voor onder meer energiefixers, coaches, klussers en witgoedregelingen. Met de middelen voor de energiebespaarcoalitie is een initiatief opgezet naar aanleiding van de zeer grote gasprijsstijgingen door de inval van Rusland

in Oekraïne. Binnen deze energiebespaarcoalitie zijn enkele tientallen subsidies uitgekeerd waarmee op (zeer) korte termijn energiebesparing versterkt kon worden. Denk aan bewonersinitiatieven en het opleiden van energiefixers. Energiefixers helpen kwetsbare huishoudens in huur- en koopwoningen op korte termijn hun energieverbruik te verlagen door middel van energieadvies en kleine tot middelgrote energiebesparende maatregelen.

ISDE en Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw
De middelen uit het Klimaatfonds die voor de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) beschikbaar zijn gesteld in 2023 zijn gebruikt om het subsidieplafond op te hogen van € 350 mln naar € 560 mln. Dit heeft er voor gezorgd dat aan veel meer burgers, bedrijven en instellingen subsidie is verleend. Het subsidieplafond is bepaald op basis van de prognose van de uitputting en een zekerheidsmarge om te voorkomen dat aanvragen vanwege budget-uitputting moesten worden afgewezen. Omdat de zekerheidsmarge niet volledig gebruikt is, is er sprake van een beperkte onderuitputting. In totaal is er voor € 524 mln subsidie toegekend. Dit betrof subsidie voor bijna 260.000 isolatiemaatregelen en meer dan 107.000 warmtepompen.

Nationaal Isolatie Programma
Het Nationaal Isolatie Programma (NIP) is een belangrijk onderdeel van het programma Versnelling verduurzaming gebouwde omgeving. Het NIP is erop gericht om 2,5 miljoen woningen te isoleren in de periode tot en met 2030. De nadruk ligt hierbij op de slechtst geïsoleerde woningen. Het programma dient ook als ondersteuning van mensen bij het nemen van energiebesparende maatregelen. Zo wordt de energierekening verlaagd en energiearmoede zoveel mogelijk voorkomen. Met gemeenten, woningcorporaties en andere verhuurders worden de slecht geïsoleerde woningen aangepakt. Maar ook op eigen initiatief kunnen eigenaren van koopwoningen aan de slag. Met laagdrempelige maatregelen wordt energie bespaard, ook zonder grotere isolatiemaatregelen. In 2023 zijn uit het Klimaatfonds middelen ingezet voor met name de lokale isolatieaanpak, verduurzaming in kwetsbare dorpen en wijken en individuele subsidies.

Met de lokale aanpak worden gemeenten aangemoedigd om het isoleren van koopwoningen te stimuleren bij eigenaren die moeite hebben om hun woning te verduurzamen. Gemeenten krijgen hiervoor in drie tranches (2023, 2024 en 2025) middelen uit de specifieke uitkering Lokale Aanpak Isolatie om in totaal 750.000 woningen met de slechtste energielabels (labels D, E, F en G) te isoleren en energiearmoede zoveel mogelijk tegen te gaan. In de eerste tranche hebben 337 van de 342 gemeenten de subsidie aangevraagd. Hiermee kunnen naar schatting 200.000 woningen worden geïsoleerd. Op Prinsjesdag is nog eens € 400 mln extra vrijgemaakt voor het isoleren van woningen en het verlagen van de energierekening in kwetsbare dorpen en wijken. Hiermee zijn de bedragen die gemeenten konden aanvragen per woning in de lokale isolatieaanpak verhoogd met € 330 tot € 1.050 euro per woning, afhankelijk van de kwetsbaarheid van het gebied. Dit kwam bovenop de € 1.460 per woning die gemeenten al konden aanvragen in de lokale aanpak.

De individuele subsidies bestaan uit de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) voor eigenaar-bewoners en de Subsidieregeling verduurzaming voor verenigingen van eigenaars (SVVE) gericht op VvE's. De doelstelling van deze subsidies in het NIP is het isoleren van 750.000 koopwoningen op eigen initiatief t/m 2030. In de ISDE is

in 2023 subsidie toegekend voor bijna 260.000 isolatiemaatregelen. In 2023 is glasisolatie het vaakst toegepast, gevolgd door spouwmuurisolatie en vloerisolatie. In de SVVE is in 2023 subsidie toegekend voor bijna 1.100 isolatiemaatregelen voor ruim 500 VvE's. De uitputting van de SVVE was in 2023 wat lager dan verwacht. Een belangrijke reden hiervoor is dat verduurzaming bij VvE's complex is en vaak lang duurt. Per 2024 is de SVVE aangepast, waardoor er meer subsidiemogelijkheden zijn voor advies, onderzoek en begeleiding. De verwachting is dat hierdoor de verduurzaming van VvE's een extra stimulans krijgt.

De onderuitputting van deze maatregel kan niet (geheel) worden verklaard, omdat het specifieke uitkeringen aan gemeenten betreft. Verantwoording volgt via het Single Information, Single Audit (SiSa) systeem.

Versnelling lokale aanpak Nationaal Isolatieprogramma
Hiermee worden middelen naar voren gehaald om te versnellen met het Nationaal Isolatie Programma (NIP). Het NIP is een belangrijk onderdeel van het programma Versnelling verduurzaming gebouwde omgeving. Het programma is aangekondigd in de brief van 14 februari 2022 (Kamerstuk 35 925 VII, nr. 137). Het NIP richt zich op een lokale aanpak en biedt mogelijkheden om koopwoningen en huurwoningen beter te isoleren. De € 62,5 mln is onderdeel geweest van de € 206 mln die in de regeling zat bij openstelling van de regeling in februari 2023 voor het isoleren van 141.000 woningen. Later is daar € 100 mln (naar voren gehaald uit 2025, om het aantal woningen in de eerste tranche te verhogen naar 210.000) en € 119 mln (voor kwetsbare wijken en dorpen, om het beschikbare bedrag per woning te verhogen) aan toegevoegd.

De onderuitputting van deze maatregel kan niet (geheel) worden verklaard, omdat het specifieke uitkeringen aan gemeenten betreft. Verantwoording volgt via het Single Information, Single Audit (SiSa) systeem.

Warmtefonds ophogen
Woningeigenaren en VvE's kunnen bij Nationaal Warmtefonds lenen voor energiebesparende maatregelen, zoals zonnepanelen, warmtepomp, HR-glas en het isoleren van muren, vloer en dak. Cijfers lieten tot voor kort zien dat vooral eigenaren met hogere inkomens hiervan gebruik maakten. Dit is aan het veranderen. Het aantal woningeigenaren met lage inkomens die hun woning energiezuinig maken met behulp van Nationaal Warmte-fonds is aanzienlijk gestegen, dankzij middelen uit het Klimaatfonds. TNO en CBS monitoren het gebruik van Nationaal Warmtefonds, waarbij ze de verschillende inkomensgroepen in kaart brengen. Cijfers over heel 2023 volgen later dit jaar. Nationaal Warmtefonds verstrekte in 2023 financiering aan bijna 19.000 individuele woningeigenaren en aan meer dan 110 VvE's (met ruim 3.000 appartementen). Bij de voorjaarsbesluitvorming 2023 heeft het kabinet € 300 mln beschikbaar gesteld uit het klimaatfonds. Hiervan is reeds € 88 mln naar de BZK begroting gegaan en toegevoegd aan het Warmtefonds. Deze middelen gebruikt het Warmtefonds voor de renteloze lening aan woningeigenaren met een verzamelinkomen tot € 60.000,- en een rentekorting aan VvE's tot en met eind 2024. De maatregel is onderdeel van het programma Versnelling verduurzaming gebouwde omgeving (PVGO).

Onverdeeld

Burgerforum
Na een zorgvuldig proces met de Kamer heeft het kabinet het burgerforum

op 14 juli 2023 ingesteld met het instellingsbesluit. Het kabinet heeft kort na vaststelling een demissionaire status gekregen. De demissionaire minister voor klimaat en energie heeft daarom de keuze gemaakt om de voorbereidingen op een lager tempo op te schroeven dan eerder was voorzien. Het gevolg hiervan is dat er dit jaar weinig voorbereidingen zijn getroffen waar uitgaven mee gepaard gingen. Het kabinet voorzag eerder een snelle start.

Bijlage 2: Moties en toezeggingen

Nieuw vanaf het jaarverslag 2023 is het opstellen van de bijlage Moties en toezeggingen. Tot nu toe werd deze bijlage alleen bij de ontwerpbegroting 2023 opgenomen. Deze bijlage bevat de stand van zaken van alle nieuwe moties en toezeggingen sinds de peildatum (augustus 2022) van de gelijknamige bijlage bij de ontwerpbegroting, de nog openstaande moties en toezeggingen uit voorgaande jaren en de moties en toezeggingen die sinds de genoemde peildatum zijn afgehandeld. Uitgangspunt van de bijlage is dat deze de actuele stand van zaken rond moties en toezeggingen weergeeft en aansluit op de eerder hierover verstrekte informatie.

Tabel 24 Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Indieners	Omschrijving van de motie	Datum stemming	Vindplaats	Stand van zaken
Segers Hermans	Verzoekt de regering de Kamer bij de vormgeving van het klimaat- en transitiefonds en stikstoffonds nadrukkelijk te betrekken, recht te doen aan haar budgetrecht, en vooruitlopend op de instellingswetten een proeve van beide fondsbegrotingen op Prinsjesdag 2022 aan de Kamer voor te leggen.	19 januari 2022	*Kamerstuk II* 2021-2022, 35788, nr. 137	Afgedaan met indicatieve vaststelling van de begrotingsstaat van het Klimaatfonds voor het jaar 2023
Heinen Grinwis	Verzoekt de regering een horizonbepaling voor beide fondsen op te nemen in beide instellingswetten zodat wettelijk verankerd is dat deze fondsen eindig zijn.	8 maart 2022	*Kamerstuk II 2021-2022, 35925, nr. 148*	Afgedaan met het wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 2).
Heinen Grinwis	Verzoekt de regering in het besluitvormingsproces over de uitgaven uit het klimaat- en transitiefonds en stikstoffonds objectieve toetsing op doelmatigheid en doeltreffendheid, bijvoorbeeld door middel van maatschappelijke kosten-batenanalyses, voorwaardelijk te maken en dit te verankeren in de bij deze fondsen behorende spelregels.	8 maart 2022	*Kamerstuk II 2021-2022, 35925, nr. 149*	Afgedaan met het wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 2).
Boucke	Verzoekt de regering om zo snel mogelijk, maar uiterlijk februari 2023, de definitieve kaders en voorwaarden voor aanvragen en bestedingen uit het klimaatfonds met de Tweede Kamer te delen; verzoekt de regering om in ieder geval als voorwaarde op te nemen dat de besteding bijdraagt aan 60% CO2-reductie in 2030 of klimaatneutraliteit in 2050.	23 november 2022	*Kamerstuk II 2022-2023, 36200, nr. 49*	Afgedaan met het wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 2).
Erkens	Verzoekt de regering bovenstaande trajecten zo snel mogelijk te starten en hiervoor bij de Voorjaarsnota de middelen voor kernenergie verder aan te vullen richting minimaal de 50 miljoen uit het coalitieakkoord en dit te dekken uit de daarvoor bestemde middelen in het klimaatfonds.	23 november 2022	*Kamerstuk II 2022-2023, 36200, nr. 49*	Afgedaan met Voorjaarsnota 2023, kamerstuk II 2022-2023, 36350, nr.1

Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Indieners	Omschrijving van de motie	Datum stemming	Vindplaats	Stand van zaken
Leijten Thijssen Kröger Van Raan Koekkoek	Verzoekt de regering een onafhankelijke toets te laten doen voor aangegane verplichtingen of uitgaven uit het klimaatfonds, zolang er nog geen wet op het klimaatfonds bestaat.	23 november 2022	*Kamerstuk II 2022-2023, 36200, nr. 42*	Afgedaan met de voorjaarsbesluitvorming Klimaat, ontwerp-MJP 2024 Klimaatfonds (Kamerstuk II 2022-2023, 32813, nr. 1230).
Grinwis	Verzoekt de regering in het aangekondigde pakket aanvullende maatregelen komend voorjaar de omslag naar in Nederland geteelde biogrondstoffen in de bouw te versnellen en daartoe een voorstel uit te werken uitgaande van subsidiëring uit het klimaatfonds en normering, bijvoorbeeld door aanpassing van het Bouwbesluit en de daarin vastgelegde bepalingsmethode Milieuprestatie Gebouwen ten faveure van biobased bouwen.	1 mei 2023	*Kamerstuk II* 2022-2023, 36200, nr. 83	Afgehandeld met is de Kamerbrief normering circulair bouwen (van 4 oktober). Normering circulair bouwen en standaardisatie uitvraag duurzame woningbouw Nummer: 32 847, nr. 265
Erkens Boucke	Verzoekt de regering te monitoren waar burgers en bedrijven tegen aanlopen bij het indienen van een subsidieaanvraag alsook waar op dit moment het overzicht van subsidieregelingen gebrekkig is; verzoekt de regering de uitkomsten van deze monitor te betrekken bij het opzetten van nieuwe regelingen onder andere gefinancierd uit het Klimaatfonds, om zo aan de voorkant al te zorgen voor eenvoudigere aanvraagtrajecten.	4 juli 2023	*Kamerstuk II* 2022-2023, 36274, nr. 37	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
Boucke	Verzoekt de regering om te regelen dat de fondsbeheerder betrokken blijft bij de uitwerking van toegekende maatregelen en te verzekeren dat aan de gestelde beoordelingscriteria blijft worden voldaan.	4 juli 2023	*Kamerstuk II* 2022-2023, 36274, nr. 38	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
Thijssen Kröger	Verzoekt de regering om, met inachtneming van de reflectie van experts over de sociaaleconomische gevolgen, bij het Meerjarenprogramma 2024 de klimaattransitie rechtvaardig vorm te geven, met daarbij speciale aandacht voor: - een betaalbare energierekening; - eerlijke verdeling van subsidie tussen lage en hoge inkomens; - omscholing van werknemers en toeleiding naar nieuw werk; - de vervuiler betaalt.	4 juli 2023	*Kamerstuk II* 2022-2023, 36274, nr. 42	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
Kröger Thijssen	Verzoekt de regering in regelingen gericht op de ombouw van industrie, zoals beschreven in perceel 5 (NIKI en maatwerk) als voorwaarde op te nemen een route naar klimaatneutraliteit van het bedrijf die in lijn is met de doelstellingen van de Klimaatwet, of hogere doelstellingen in het recht van de Europese Unie. Verzoekt de regering om als ontvangers van subsidie niet	4 juli 2023	*Kamerstuk II* 2022-2023, 36274, nr. 43	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting

Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Indieners	Omschrijving van de motie	Datum stemming	Vindplaats	Stand van zaken
	aan de subsidieverplichting blijken te voldoen, de subsidie terug te vorderen.			
Grinwis Stoffer	Verzoekt de regering om in het jaarlijkse Meerjarenprogramma Klimaatfonds dan wel in de jaarlijkse Klimaatnota overzicht te bieden, samenhang aan te brengen en in te zetten op synergie tussen alle ingezette relevante sporen, programma's en financiële arrangementen, waardoor de Kamer haar controlerende taak en budgetrecht beter kan uitoefenen.	4 juli 2023	*Kamerstuk II* 2022-2023, 36274, nr. 45	Onderhanden
Grinwis Van der Plas	Verzoekt de regering het ontwikkelen en trainen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te stimuleren en hierover, samen met de bewindspersonen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, met concrete voorstellen te komen.	4 juli 2023	*Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 46*	Onderhanden
Thijssen Kröger	Verzoekt de regering om een commissie van experts te laten reflecteren op de sociaaleconomische gevolgen van het meerjarenprogramma 2024 in lijn met de rechtvaardigheidsprincipes uit het WRR-rapport over klimaatrechtvaardigheid en deze reflectie de Kamer samen met het meerjarenprogramma te doen toekomen.	4 juli 2023	*Kamerstuk II 2022-2-23, 36274, nr 42.*	Aangehouden
Thijssen Kröger	Verzoekt de regering om in het meerjarenprogramma 2024 de regelingen voor het bedrijfsleven – uitgezonderd het midden- en kleinbedrijf – zo vorm te geven dat er financieringsinstrumenten gekozen worden die het mogelijk maken om een proportioneel deel van de profijten die het bedrijfsleven dankzij de middelen uit dit fonds behaalt, terug te laten vloeien als inkomsten van het Rijk of op een andere manier de maatschappij hiervan te laten meeprofiteren, en financiering terug te vorderen als aan verplichtingen niet wordt voldoen, en hier alleen gemotiveerd van af te wijken.	4 juli 2023	*Kamerstuk II 2022-2023, 36274, nr. 44*	Aangehouden

Tabel 25 Door bewindslieden gedane toezeggingen

Door bewindslieden gedane toezeggingen

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De minister voor Klimaat en Energie zal voor de Voorjaarsnota een brief aan Tweede en Eerste Kamer zenden over een robuust mechanisme in het Klimaatfonds voor besluitvorming en governance.	Debat Regeringsverklaring Eerste Kamer 15 februari 2022	Afgedaan met Kamerstuk 29 826, nr. 146
Het Kabinet zal zowel voor de het Klimaatfonds als het Stikstoffonds een instellingswet indienen, zodat een volwaardige parlementaire behandeling kan worden doorlopen.	Debat Regeringsverklaring Eerste Kamer 15 februari 2022	Afgedaan met Kamerstuk 36 274, nrs. 1 en 2, Kamerstuk 36 277, nr. 1 en 2
De Minister van EZK heeft toegezegd in 2023 een speelveldtoets voor de industrie uit te voeren.	Parlementaire agenda [27-01-2022] - CD Fit for 55 - CBAM en ETS	Onderhanden
De Minister van EZK zegt toe de Kamer te informeren over het klimaatfonds en mogelijke overlap en of samenloop met en tussen bestaande fondsen uiterlijk voor Prinsjesdag.	Parlementaire agenda [07-04-2022] - CD Verduurzaming industrie	Afgedaan met Kamerstuk 35 925, nr. 33
De minister zal de Kamer nog deze zomer informeren over opschalingsinstrumenten voor waterstof, ondersteuning elektrolyse vanuit klimaatfonds en planning en openstellingen van regelingen	Parlementaire agenda [22-06-2022] - CD Energieraad	Afgedaan met Kamerstuk 32 813, nr. 1060
De Minister voor KenE zegt toe, in de volgende «Fit for 55»-voortgangsbrief nader in te gaan op het speelveld rond de sociaalklimaatfondsmethoden.	Parlementaire agenda [27-01-2022] - CD Fit for 55 - CBAM en ETS	Afgedaan met Kamerstuk 22 112, nr. 3409
(Volt) in het format van de fiches een motiveringsplicht op te nemen zodat duidelijk is tussen welke partijen (bedrijven en andere nongouvernementele organisaties) en welke bewindspersonen communicatie is geweest.	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
(GL) jaarlijks onafhankelijk advies aan te vragen bij PBL voor het meerjarenprogramma.	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Afgedaan met het gewijzigd wetsvoorstel Tijdelijke wet Klimaatfonds (Kamerstuk I, 2022-2023, 36274, A) en het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting.
(SP) in het ficheformat opnemen waar middelen neerslaan en in hoeverre er sprake is van klimaatrechtvaardigheid.	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Afgedaan met het definitieve MJP 2024 dat een bijlage is bij deze proeve van begroting
(VVD) Bij de voorjaarsbesluitvorming 2024 (tbv MJP 2025) zullen kernenergie middelen bestemd worden (4,6 miljard).	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Onderhanden
(D66) bij voorjaar 2024 toelichting of en zo ja hoeveel publiek geld er nog nodig is voor kernenergie (of in ieder geval zo concreet mogelijk maken).	Parlementaire agenda [04-07-2023] – Debat Tijdelijke wet Klimaatfonds	Onderhanden